

บทที่ 1



บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

“ระบบครอบครัว เป็นสถาบันที่เก่าแก่ของมนุษย์และเป็นรากฐานของระบบสังคมทั้งหลาย และเป็นที่ยอมรับกันว่า ครอบครัวจะเป็นสถาบันพื้นฐานต่อไปตราบนานเท่าที่สังคมดำรงอยู่ ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะพัฒนาไปในรูปใดก็ตาม ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่ประกอบขึ้นจากการแต่งงาน” (ปหาณี รัฐวิวัฒนา 2523: 95-96) และภายในครอบครัวไม่ใช่จะมีเฉพาะสามี ภรรยาเท่านั้น แต่ยังมีลูกซึ่งถือเป็นผลผลิตของครอบครัวมาร่วมด้วย จึงถือเป็นครอบครัวสมบูรณ์ การที่ชายหญิงยินยอมอยู่ร่วมกันเป็นสามี ภรยานั้น จุดประสงค์ก็ต้องการมีลูกไว้สืบสกุลบ้าง ไว้ปลอบใจยามว่าเหว่ ไว้ดูแลยามเจ็บไข้ ยามชราบ้าง ซึ่งสุดแล้วแต่ความต้องการของแต่ละครอบครัว อย่างไรก็ตามลูกก็ถือว่าเป็นความหวังของครอบครัวที่มีค่า มารดา ส่วนใหญ่หวังพึ่งพาอาศัยต่อไปในอนาคต (บุญลือ วันทายนันท์ 2522: 82)

แต่ในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงระดับภาวะเจริญพันธุ์และภาวะการตาย อันเนื่องมาจากการพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการมีโครงการวางแผนครอบครัว ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงขนาดและโครงสร้างทางอายุของประชากรในอนาคต โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยเด็ก (0-14 ปี) มีแนวโน้มลดลง และสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตัวเลขจากการสำมะโนประชากรและเคหะ เมื่อปี พ.ศ. 2513 พบว่า จำนวนประชากรในวัยเด็กมีร้อยละ 43.2 จำนวนประชากรผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีร้อยละ 4.9 ในปี พ.ศ. 2523 สัดส่วนประชากรในวัยเด็กลดลงเหลือเพียง ร้อยละ 38.2 จำนวนและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5.5 (นภาพร ชโยวรรณ 2528: 16) (ตารางที่ 1) และจากการคาดประมาณจำนวนประชากร โดยใช้สมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับต่ำ พบว่า ในปี พ.ศ. 2543 จำนวนประชากรในวัยเด็กมีร้อยละ 27.3 จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 7.0 (นภาพร ชโยวรรณ 2528: 23) (ตารางที่ 9) ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ และจำนวนผู้สูงอายุหญิงจะมีจำนวนมากกว่าผู้สูงอายุชายเกือบ 5 เท่า (บุญเลิศ เลี้ยวประไพ

2524: 2-3) ทั้งนี้เป็นเพราะอัตราตายคามหวดอายุของเพศชายสูงกว่าเพศหญิง

จากแนวโน้มดังกล่าวนี้ ในอนาคตประเทศไทยก็จะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งครอบครัว รวมทั้งสวัสดิการของรัฐและเอกชน ก็จะมีบทบาทสำคัญในชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังต้องการอยู่ใกล้ชิดกับคนในครอบครัวซึ่งเป็นลูกหลานและญาติพี่น้อง รวมทั้งลูกหลาน จะให้ความอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับครอบครัวมีความสุข แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม ในครอบครัวมีจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การดูแลผู้สูงอายุทำได้ยากขึ้น และเนื่องจากมีการหย่าร้าง การย้ายถิ่นจากชนบทเมื่อเข้ามาหางานทำอยู่ในเมืองมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากถูกทอดทิ้ง และประสบกับปัญหาที่สำคัญคือ บัญหารเศรษฐกิจ สุขภาพร่างกายทรุดโทรม และการขาดเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน (นิศา ชูโค 2525: 4-1) และนอกจากนี้ การบริการทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านสังคมสุขภาพ ที่จัดให้กับผู้สูงอายุยังมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่สถานสงเคราะห์และศูนย์บริการผู้สูงอายุก็ตั้งอยู่ในเขตเมือง ทำให้ประชากรของไทยส่วนมากอาศัยอยู่ในชนบทได้รับบริการน้อยมาก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็มีได้มุ่งหวังในบริการเหล่านี้มัก แแต่กลับมุ่งช่วยตัวเองหรือหวังความช่วยเหลือจากครอบครัวหรือลูก ๆ มากกว่า (นิศา ชูโค 2525: 4-1) ฉะนั้น ครอบครัวจึงยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะลูกหลานจะเป็นที่พึ่งให้กับคนสูงอายุเหล่านี้

ด้วยเหตุนี้ การที่จะทราบแนวทางว่า ต่อไปภายหน้าสตรีไทยเมื่อเข้าสู่วัยชราจะได้รับการดูแลจากบุตรหรือไม่ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่น่าจะศึกษา และผลที่ได้จากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรในอนาคตว่าสตรีเหล่านี้มีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรหรือไม่ หรือมีความคิดเห็นอย่างไร ซึ่งจะ เป็นประโยชน์สำหรับรัฐบาลในการวางนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง พร้อมกันนี้ได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของสตรีไทย(เกี่ยวกับบุตรในเรื่อง ผลดีผลเสียของการมีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และไม่มีบุตรเลย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสตรีไทยในเขตเมืองและเขตชนบทเกี่ยวกับผลดี ผลเสียของการมีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และไม่มีบุตรเลยรวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนบุตร ซึ่งคิดว่ามีมากและจำนวนบุตรซึ่งคิดว่ามีน้อย

2. เพื่อศึกษามัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของสตรีไทยในเขตเมืองและเขตชนบทเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตร

ทฤษฎีและแนวความคิดในการศึกษา

ในการศึกษาความคิดเห็นของสตรีไทยเกี่ยวกับบุตร และความคาดหวังที่จะพึงพาอาศัยบุตรนี้ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของบุตรและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรเข้ามศึกษา ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของบุตรและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรนี้มีทฤษฎีที่มีความเกี่ยวเนื่องอยู่ 2 ทฤษฎีด้วยกันคือ ทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ และทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม

ทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์

นักเศรษฐศาสตร์ ที่สำคัญคือ Becker (1960: 210-211) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรว่า การมีบุตรแต่ละคนนั้นย่อมนำมาซึ่งความพอใจ ความชื่นชมยินดีให้แก่บิดามารดา โดยพิจารณาว่า เด็กแต่ละคนเป็นสินค้าบริโภคถาวรประเภทหนึ่ง ซึ่งอาจเปรียบได้กับสินค้าบริโภคอื่น ๆ ทั่วไป ซึ่งเด็กแต่ละคนเมื่อเกิดมา จะนำมาซึ่งอรรถประโยชน์แก่ครอบครัวเทียบฉาย กิระนันท์ (2526: 176) ได้นำเอาแนวความคิดแบบจำลอง ของลีเบนสไตน์มาวิเคราะห์เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ มีความเห็นว่า การตัดสินใจมีบุตรแต่ละคนจึงเท่ากับคู่สมรสตัดสินใจบริโภคสินค้าบริโภคชนิดหนึ่ง เพื่อหวังจะได้รับอรรถประโยชน์จำนวนหนึ่ง เป็นการตอบแทนจากการเลือกบริโภคสินค้าชนิดนี้ (คือเลือกมีบุตรแต่ละคนนี้) อาจแยกออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. อรรถประโยชน์ที่ได้รับจากเด็ก ในฐานะที่เป็นสินค้าบริโภค ซึ่งหมายถึงการมีความพอใจ ชื่นชมยินดี และมีความสุขเพิ่มขึ้น หรือน้อยลงจากการมีบุตร อรรถประโยชน์ลักษณะนี้อยู่ในรูปของความพึงพอใจที่บุคคลได้รับสิ่งหนึ่งมาสนองความต้องการของตน เช่น ในลักษณะของเกียรติยศและความภาคภูมิใจ

2. อรรถประโยชน์ในฐานะเด็กแต่ละคน เป็นที่มาแห่งความมั่นคงและหลักประกันในชีวิตครอบครัว ลักษณะนี้จะเห็นได้ชัดจากตัวอย่างในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ในหลายกรณีจะถือว่าการมีบุตรมาก ย่อมเป็นเครื่องค้ำประกัน หรือเป็นหลักประกันว่าบิดามารดาหรือครอบครัว จะมีความมั่นคงในชีวิตสืบไป บุตรจะเป็นผู้เลี้ยงดูคนยามแก่เฒ่าและเจ็บไข้ได้ป่วย ทั้งนี้ ในฐานะที่บุตรนั้นจะเติบโต และหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวในอนาคต ลักษณะนี้เป็นการคาดหวังประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตระยะยาว จากการมีบุตรแต่ละคน

3. อรรถประโยชน์ในฐานะที่บุคคลเป็นปัจจัยการผลิต ย่อมเป็นที่คาดหวังว่าเด็กแต่ละคนจะก้าวเข้าสู่วัยแรงงาน และสร้างผลผลิต จำนวนหนึ่งในอนาคต ครอบครัวก็ย่อมหวังผลอันพึง

เกิดจากแรงงานของเด็กแต่ละคนได้ เพราะฉะนั้น อรรถประโยชน์ลักษณะนี้ จึงเป็นอรรถประโยชน์ที่เกิดจากเด็ก ในฐานะเป็นหน่วยผลิตหน่วยหนึ่งของครอบครัว

สำหรับแนวคิดของ Dr. Eva Mueller (1972: 174-182) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรว่า การมีบุตรสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ตอบแทน และผลเสียต่อสังคมส่วนรวมและบิดามารดาเป็นส่วนตัว สำหรับผลเสียต่อสังคมส่วนรวมคือ รัฐบาลต้องรับภาระในการขยายบริการการศึกษา หรือรัฐอาจเรียกเก็บภาษีเงินได้น้อยลง สำหรับผลตอบแทนและผลเสีย หรือค่าใช้จ่ายต่อบิดามารดานั้น Mueller ได้กล่าวไว้ดังนี้คือ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีบุตร คือ บุตรจะช่วยเหลือทางด้านงานเกษตรของครอบครัว หรือธุรกิจการงานเกี่ยวกับครอบครัว เมื่อบุตรโตขึ้นจะหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัว ทางด้านสังคม บุตรจะเป็นหลักประกันของครอบครัว บิดามารดาต้องการพึ่งพาอาศัยเมื่อเข้าสู่วัยชรา

ผลเสียหรือค่าใช้จ่ายในการมีบุตร

1. ค่าใช้จ่ายทางตรง (Direct maintenance costs) ค่าใช้จ่ายนี้สามารถที่จะวัดออกมาให้เห็นเป็นตัวเงิน

2. ค่าใช้จ่ายทางอ้อมหรือค่าเสียโอกาส (Opportunity costs) แบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ

ก. การที่บิดามารดามีบุตรหลายคน ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวของขามบริโภค ทำให้ไม่สามารถนำเงินรายได้ ไปปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวให้สูงขึ้น

ข. การมีบุตร ทำให้การออมทรัพย์และการลงทุนของบิดามารดาลดน้อยลง ทำให้บิดามารดาขาดเงินทุน เพื่อเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร ขาดแคลนทุนในการดำเนินธุรกิจไม่ว่าในไร่นา และปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ภายในบ้านเรือนให้ดีขึ้น

ค. มารดาต้องลาออกจากงาน เพราะใช้เวลาในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้มารดาเสียโอกาสในการหารายได้

ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์

Fawcett and others (1974: 5-7) ได้นำแนวความคิดทางด้านจิตวิทยาสังคมของ Hoffman and Hoffman มาศึกษา จากบทความของ Hoffman and Hoffman ได้แสดงถึงคุณค่าของบุตรเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม ในรูปแบบของความพอใจที่บิดามารดาจะได้รับจากการมีบุตรและรวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วย Hoffman ได้เขียนบทความวิเคราะห์และ

อธิบายเกี่ยวกับหน้าที่ หรือประโยชน์ของเด็ก ภายใต้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม และได้พัฒนารูปแบบคุณค่าที่บิดามารดาได้รับจากการมีบุตร 9 อย่างคือ

1. การให้กำเนิดบุตร เป็นการยืนยันถึงสถานภาพความเป็นใหญ่ของบิดามารดา และการมีชื่อเสียงในทางสังคม (บทความนี้มีความสำคัญมากสำหรับผู้หญิง)
2. การมีบุตร ทำให้บิดามารดามีความรู้สึกว่าเป็นการขยายบทบาทของตนเอง และบทบาทนี้จะได้รับการสืบทอดไว้อย่างมั่นคง (การมีบุตรจะทำให้มีผู้สืบสกุล)
3. บิดามารดาจะมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นผู้มีศีลธรรม ปฏิบัติตามข้อบังคับของศาสนา ไม่เห็นแก่ตัว และทำสิ่งที่ดีให้แก่สังคม
4. บุตรจะเป็นเครื่องผูกมัด ทำให้เกิดความรักในครอบครัว
5. บุตรเป็นแรงกระตุ้นให้บิดามารดามีการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทำให้บิดามารดาได้รับความสนุกสนาน
6. บิดามารดาจะมีความรู้สึกว่าการมีบุตรทำให้ตนเองประสบความสำเร็จ มีความสามารถและมีความคิดสร้างสรรค์ในชีวิต
7. บุตรส่งเสริมให้บิดามารดามีอำนาจ มีอิทธิพลต่อบุตร และทำให้บิดามารดาประสบความสำเร็จ
8. การมีบุตรทำให้บิดามารดาเกิดการเปรียบเทียบ หรือการแข่งขันในสังคม
9. การมีบุตร ทำให้บิดามารดาได้รับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจากบุตร เมื่อบุตรเติบโตขึ้น

จากแนวความคิดของ Hoffman and Hoffman นี้ Fawcett ได้นำมาปรับปรุงการวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าของบุตร ซึ่ง Fawcett เสนอไว้ว่า การมีบุตรมีทั้งผลดีและผลเสีย ดังนี้ ผลดีหรือคุณค่าของบุตร

1. ทางด้านอารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกเป็นสุขที่ได้รับความรัก ความเป็นเพื่อน และความสนุกสนาน นอกจากนี้ บุตรจะช่วยคลายความเครียด ความเบื่อหน่าย หรือความเหงาของบิดามารดา
2. ทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง หมายถึง บุตรจะช่วยเหลือภาระงานภายในบ้าน ธุรกิจในการเกษตร หรือการช่วยเหลือพี่น้อง รวมถึงการที่บุตรจะแบ่งปันรายได้บางส่วนให้แก่บิดามารดา จะทำให้บิดามารดาเกิดความรู้สึกมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ร่างกายและจิตใจ



3. คุณค่าที่ทำให้ตนเองดีขึ้น และมีการพัฒนามากขึ้น หมายถึง การที่บิดามารดามีความรู้สึกว่าตนเองมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น เนื่องจากมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร จะเป็นแรงจูงใจให้บิดามารดาวางแผนชีวิต และการมีบุตร เป็นการบรรลุถึงสิ่งที่ตนเองต้องการ

4. คุณค่าที่บุตรสามารถเป็นตัวแทนของบิดามารดาในสังคม หมายถึง การที่บิดามารดามีความพอใจที่เห็นบุตร เจริญเติบโต มีการพัฒนาการขึ้น เกิดความภาคภูมิใจที่เห็นบุตร ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้บุตร เป็นสิ่งสะท้อนความสามารถของบิดามารดาที่เป็นผู้เลี้ยงดูมา

5. คุณค่าของบุตรด้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว และการสืบสกุล หมายถึง บุตรเป็นสิ่งผูกพันสามภรรยาด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตการแต่งงานและครอบครัวสมบูรณ์ขึ้น นอกจากนี้บุตรยังเป็นผู้สืบสกุลและประเพณี ใ้กล้าเบ็ดเตล็ด มีลูกหลานสืบต่อไปภายหน้า

ผลเสียหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตร

1. ค่าใช้จ่ายทางด้านอารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกถึงเครียดของบิดามารดา โดยทั่ว ๆ ไป ที่เกิดจากความกังวลเกี่ยวกับระเบียบ วินัย และความประพฤติของบุตร ความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของบุตรหรือของตนเอง เสียงอึกทักและความไม่เป็นระเบียบภายในบ้าน และความทุกข์ของบุตร

2. ค่าใช้จ่ายทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร การศึกษา-เล่าเรียนของบุตร

3. ข้อจำกัด หรือค่าเสียโอกาสเนื่องจากการมีบุตร หมายถึง การที่บิดามารดาไม่มีอิสระ ไม่มีเวลาเป็นของตัวเอง มีความเกี่ยวข้องกับญาติพี่น้องน้อยลง ไม่มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจหรือเดินทางท่องเที่ยว เกิดความไม่คล่องตัวทางด้านอาชีพ

4. บิดามารดาใช้แรงกายมากขึ้น หมายถึง การมีบุตรทำให้บิดามารดาต้องทำงานบ้านเพิ่มมากขึ้น เพื่อใช้เวลาในการเลี้ยงดูบุตร ไม่ได้พักผ่อน เกิดความห่วงใยบุตรในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ Fawcett ได้กล่าวถึงคุณค่าที่ส่งเสริมให้มีครอบครัวขนาดใหญ่หรือมีครอบครัวขนาดเล็กไว้ดังนี้

คุณค่าที่ส่งเสริมให้มีครอบครัวขนาดใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 ประการคือ

1. การมีบุตรจะทำให้มีความสัมพันธ์ในหมู่ญาติพี่น้องมากขึ้น โดยบิดามารดามีความต้องการบุตรคนต่อไปอีก เพื่อให้เป็นเพื่อนกับบุตรคนที่มียู่อแล้ว เพราะการมีบุตรหลายคนเป็นเพื่อนกัน จะทำให้ชีวิตของบุตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อหลีกเลี่ยงการมีบุตรคนเดียว

2. ความต้องการที่จะมีบุตรเพศใดเพศหนึ่ง อาจจะเป็นความต้องการเฉพาะสำหรับ บุตรชายหรือบุตรสาว หรืออาจต้องการบุตรทั้งสองเพศ

3. บิดามารดามีความกังวลว่า บุตรที่มีชีวิตอยู่อาจตายลง ทำให้ต้องการมีบุตรจำนวนมาก เพื่อประกันว่าจะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่รอดจน เป็นผู้ใหญ่

คุณค่าที่ส่งเสริมให้มีครอบครัวขนาดเล็ก แบ่งออกเป็น 2 ประการคือ

1. สุขภาพของมารดา หมายถึง มารดาอาจเกิดความกังวลว่าการตั้งครรภ์หลายครั้ง จะทำให้ร่างกายอ่อนแอหรือท้อโทรม

2. ค่าใช้จ่ายทางด้านสังคม หมายถึง การที่บิดา มารดา คิดเกี่ยวกับปัญหาการมี จำนวนประชากรมาก และถ้ามีบุตรเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่งแล้ว จะเป็นภาระของสังคมส่วนรวมได้

โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ จะมองบุคคลิกและการกระทำกิจกรรมใด ๆ อย่างมีเหตุผล โดยคิดคำนวณเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายที่จำเป็นกับผลที่จะได้รับจากการตัดสินใจ ส่วนทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม ก็มองว่า บุคคลตัดสินใจที่จะมีบุตรเมื่อคำนึงถึงคุณค่าของบุตรและ ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปเนื่องจากการมีบุตร ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ภายใต้อิทธิพลของทัศนคติทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ทั้งสองทฤษฎีนี้จะเป็นพื้นฐานนำไปศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับบุตร และความคาดหวังที่จะพึงหาอาศัยบุตร

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับบุตร

การศึกษาความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับบุตร เป็นการศึกษาถึงผลดีและผลเสียจากการ มีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และการไม่มีบุตรเลย ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำเอาแนวความคิด เกี่ยวกับคุณค่าของบุตรเข้ามาศึกษาด้วย ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้หลายท่านคือ

Tsong Shien Wu (1977: 111-113) ได้ศึกษาคุณค่าของบุตรในได้ทวนเกี่ยวกับ ผลดี ผลเสีย ของการมีบุตร สำหรับผลดีของการมีบุตร ได้แก่ ในด้านเศรษฐกิจ บุตรจะช่วยเหลือ ในด้านแรงงาน ด้านการเกษตรกรรม รับผิดชอบเมื่อบิดามารดาเฒ่ามาก นอกจากนั้นบุตรมีประโยชน์ ในด้านการศึกษาและประเพณี รวมทั้งการช่วยเหลือในยามชรา ส่วนผลเสียของการมีบุตรคือ ค่าใช้จ่ายทางด้านการเงิน รวมทั้งค่าเสียโอกาส (Opportunity costs) สำหรับใน เขตเมือง เห็นว่าผลเสียของการมีบุตรคือ การส่งเสียงอึกทึกและความไม่เป็นระเบียบของบุตร

เฉลียว บุรีภักดิ์ (Chalio Buripakdi 1977: 102-103) ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของบุตร ในประเทศไทยพบว่า บุตรมีผลดีทางด้านเศรษฐกิจ ในกลุ่มสมรสทุกกลุ่ม และเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มคู่สมรสชั้นกลางและในชนบท มีคามารคามีความคาดหวังจากบุตรทางการเงินและการมีบุตรไว้เป็นเพื่อนคลายความเหงา ช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะในยามชรา และการมีบุตรไว้สืบสกุล สำหรับผลเสียคือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทางด้านการเงินและความยากลำบากในการเลี้ยงดู

จากการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย (SOFT) (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, Population Survey Division National Statistical Office 1977: 2) พบว่า ผู้ที่เห็นด้วยกับการมีครอบครัวขนาดใหญ่เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และความอบอุ่นทางใจ ระบุว่า บุตรมีส่วนช่วยเป็นแรงงานในการทำนา หรือในการประกอบกิจการใด ๆ ได้เป็นอย่างดี ในทางตรงข้าม ผู้ที่เห็นด้วยกับการมีครอบครัวขนาดเล็ก เห็นว่าการมีบุตรน้อยจะช่วยแบ่งเบาภาระทางการเงินได้ดีกว่า และสามารถเลี้ยงดูได้ง่ายกว่า ให้การศึกษาได้สูงขึ้น แต่มีผลเสียคือ ขาดลูกช่วยทำงาน และช่วยเลี้ยงดูเมื่อเข้าวัยชรา

Rodolfo A. Bulatao (1978: 161-163) ได้ศึกษาคุณค่าของบุตรในประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า สตรีทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมีความเห็นว่า ผลดีของบุตร คือ ความช่วยเหลือทางการเงินและช่วยเหลือภายในบ้าน ช่วยเหลือบิดามารดาเมื่อแก่ชรา ช่วยดูแลน้อง ๆ นอกจากนี้บุตรทำให้บิดามารดามีความสุข ซึ่งมีความสำคัญเท่า ๆ กับความช่วยเหลือทางการเงิน สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง จะเห็นผลดีของบุตรทางด้านสังคมและจิตใจ เช่น บุตรทำให้คนได้รับความสุข ความสนุกสนานและคลายความกังวลต่าง ๆ สำหรับสตรีที่อาศัยอยู่ในชนบท จะเห็นผลดีของบุตรในเรื่อง การช่วยเหลือทางการเงิน สำหรับผลเสียของการมีบุตร สตรีส่วนใหญ่จะตอบว่า การมีบุตรทำให้เสียค่าใช้จ่ายทางการเงินทั่ว ๆ ไป เช่น ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้าและการศึกษาของบุตร

ศิริสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และประเสริฐ รักไทยดี (2520: 114) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวงจรรอบครัวกับภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พบว่า บุตรมีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจในสังคมไทย โดยส่วนรวมแล้ว บุตรจะช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน ไม่ว่าในรูปแบบใดรูปหนึ่ง แต่การช่วยทางเศรษฐกิจนี้ ก็ขึ้นอยู่กับวงจรกิจของครอบครัวเช่นกัน โดยคู่สมรสที่มีบุตรเพียง 1-3 คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุน้อย และบุตรส่วนมากยังเล็กอยู่ ดังนั้น บุตรจึงมิได้ช่วยเหลือ

ในทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัว แนวโน้มการช่วยเหลือของบุตรนี้ เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นในหมู่สตรีที่มีบุตรตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป

จากการสำรวจการใช้สื่อสารมวลชน เพื่อช่วยในการวางแผนครอบครัว ที่จังหวัดกาญจนบุรี (Chulalongkorn University, Institute of Population Studies and Faculty of Communication Art, Ministry of Public Health; IEC Unit 1981: 18-19) พบว่า ผู้ตอบส่วนมากเห็นผลดีของการมีบุตร 4 คน และมากกว่า 4 คนขึ้นไปในทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ คือ ช่วยเหลือบิดามารดาในยามแก่ชรา และช่วยเหลือทางด้านกิจการงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นประเพณีของครอบครัวในชนบท สำหรับผลดีของการมีครอบครัวขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เป็นภาระทางด้านการเงิน และประหยัดค่าใช้จ่าย สามารถที่จะให้การศึกษาที่ดีแก่บุตรได้

พีรสิทธิ์ คำวนาศิลป์ (Peerasit Kamnuansilpa 1981: 58-61) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจมีบุตรของสตรีไทย พบว่าผลดีของการมีบุตรนั้นสตรีส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ คือ ความช่วยเหลือทางด้านรายได้แก่ครอบครัวเมื่อบุตรทำงานแล้ว ช่วยเหลือในด้านการจัดการงานต่าง ๆ หรือช่วยเหลือทางด้านเกษตรกรรม รวมทั้งความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ สำหรับผลดีรองลงมาคือ บุตรจะให้ความรู้สึกมั่นคงต่อบิดามารดา และจะมีผู้ดูแลในยามชรา นอกจากนี้บุตรจะให้ความเป็นเพื่อน ช่วยผ่อนคลายความเหงา ส่วนผลเสียของการมีบุตรหลายคน สตรีส่วนใหญ่จะเห็นผลเสียทางด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับบุตร เช่น ค่าใช้จ่ายทางด้านการเงิน ค่าใช้จ่ายทางด้านการศึกษา นอกจากนี้ต้องเสียเวลาในการเลี้ยงดูบุตร บุตรทำให้เกิดอารมณ์ดังเครียด และเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของตนเอง

ณิชนีย์ ไชยสุด และคณะ (2520: 47-48) ได้สำรวจสถานภาพสตรีไทยในชนบทที่จังหวัดลำปาง กับละเซ็งเทรา พบว่า สตรีที่มีอายุมาก เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า "ครอบครัวหนึ่งควรมีลูกเกิน 2 คน" สำหรับสตรีที่มีอายุ 15-24 ปี มีน้อยกว่าครึ่งเพียงเล็กน้อย ที่เห็นด้วยกับข้อความนี้ และสตรีส่วนมากเห็นว่า บุตรได้ช่วยเหลือครอบครัวเป็นอย่างมาก ครอบครัวได้รับความช่วยเหลือจากบุตรในด้านแรงงาน เช่น ช่วยทำนา และช่วยงานบ้าน นอกจากนี้ มีความเห็นว่าบุตรช่วยทำงานและแบ่งเงินให้แก่ครอบครัว สำหรับผลดีของการมีบุตรหลายคน ผู้ที่ตอบว่า อยากรมีลูก 5-7 คน ให้เหตุผลว่า จะได้ให้ลูกช่วยทำงาน และหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว

เนาวรัตน์ พลาชัยและสุภวัลย์ พลาชัย (2525: 69) ได้วิจัยเรื่องค่านิยมต่อการมีบุตร และความคิดเห็นที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์ของคนชราที่ได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ

พบว่าคนชรมีค่านิยมต่อบุตรในด้านการมีบุตรไว้สืบสกุล และการดูแลในยามชราสูงกว่าค่านิยมต่อการมีบุตรไว้ช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ เหตุผลสำคัญที่ทำให้คนชราคิดว่า เหตุใดคนจึงมีบุตร ในอดีตนั้นได้แก่ เหตุผลทางด้านการสืบสกุล การดูแลในยามชรา การช่วยเหลือในทางเศรษฐกิจ และเหตุผลดังกล่าวนี้ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปแม้ในปัจจุบัน

ศรันยา มุขนาค (2526: 56-57) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลกระทบต่อความต้องการมีบุตร เพียงครอบครัวละ 2 คน ของสตรีชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคใต้พบว่า ประชากรไทยให้เหตุผลเกี่ยวกับข้อดีของการมีบุตร 2 คนว่า ช่วยให้ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น สามารถให้เวลา ความรัก ความเอาใจใส่แก่บุตรได้อย่างทั่วถึง ทำให้ไม่ต้องมาร่ำคาบูกในเมื่อบุตรทะเลาะกัน ช่วยลดปัญหาการว่างงาน ที่อยู่อาศัย และมีสุขภาพอนามัยที่ดี และในการวิเคราะห์การจำแนกหญิงไทย ที่มีผลกระทบต่อทัศนคติในการมีบุตรเพียงครอบครัวละ 2 คนนั้น พบว่า สตรีไทยในเขตเมือง จะเห็นด้วยกับทัศนคติในการมีบุตรเพียงครอบครัวละ 2 คน มากกว่าสตรีในเขตชนบท

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และสุวัลลีย์ เบียมปีติ (2526: 80-85) ได้ศึกษาภาวะเจริญพันธุ์และชาติพันธุ์ในประเทศไทยพบว่า ในเรื่องคุณประโยชน์ของบุตรนั้น คนไทยมุสลิมภาคใต้และมุสลิมทั่วไปในเขตชนบท ร้อยละ 45.6 เน้นถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุตรในยามชราว่าเป็นข้อดีของการมีบุตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ ร้อยละ 31 ของคนจีน และร้อยละ 29 ของคนไทย ส่วนข้อดีอื่น ๆ ของการมีบุตรคือ การสืบสกุล เป็นเพื่อนมีค่า มารดา เป็นความรักและเป็นที่มาแห่งความสุข สำหรับข้อเสียเปรียบ หรือผลเสียของการมีบุตรนั้น พบว่า ไม่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของผู้ตอบทุกกลุ่มชาติพันธุ์ มีความเห็นว่า ข้อเสียเปรียบของการมีบุตรคือ ค่าใช้จ่ายในการให้การศึกษาและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งความวิตกกังวลเกี่ยวกับขนาดของบุตร ซึ่งคนจีนมีความคิดเห็นประมาณ 1 ใน 10 คนไทยมุสลิมร้อยละ 7 สำหรับคนไทยและไทยมุสลิมภาคใต้ มีความคิดเห็นอยู่ในอัตราส่วนที่น้อยกว่าคนจีนและคนไทยมุสลิม ส่วนข้อจำกัดอื่น ๆ ของมีคามารดาเมื่อมีบุตรคือ ความรู้สึกไปไหนไม่ได้ และไม่สามารถทำงานได้ ได้รับความเห็นร้อยละ 15 ของคนไทยมุสลิมภาคใต้ในเขตชนบท ร้อยละ 26 ของคนไทยมุสลิมภาคใต้ในเขตเมือง ร้อยละ 12 ของคนไทยในเขตชนบท และร้อยละ 9 ของคนไทยในเขตเมือง

สุหัตรา เพชรภูมิ (2525: 57-59) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งจูงใจ และปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการบุตร 2 คน ของครอบครัวไทยในเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า ในกลุ่มที่ต้องการบุตรไม่เกิน 2 คน ประชากรในกรุงเทพฯ ให้เหตุผลเกี่ยวกับเศรษฐกิจครอบครัวเป็นสำคัญ

รองลงมา ได้แก่ การดูแลอย่างใกล้ชิด และให้การศึกษาอบรมที่ดี ส่วนประชากรในเขตเมืองนั้น ให้เหตุผลเกี่ยวกับการดูแลอย่างใกล้ชิด และให้การศึกษาอบรมที่ดี รองลงมาได้แก่เหตุผลเกี่ยวกับ เศรษฐกิจของครอบครัว สำหรับประชากรในเขตชนบทนั้น ให้เหตุผลเกี่ยวกับการดูแลอย่างใกล้ชิด และอาจให้การศึกษาที่ดีเป็นสำคัญ ในกลุ่มที่ต้องการบุตรเกิน 2 คน ประชากรในกรุงเทพฯ ให้เหตุผลว่า การมีบุตรเพียง 2 คน น้อยเกินไป ส่วนประชากรในเขตเมือง ให้เหตุผลว่า ยังไม่มีบุตรเพศชาย หรือหญิงตามที่ต้องการ หรือตามที่คู่สมรสต้องการ และมีฐานะดีสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรได้หลายคน และประชากรในเขตชนบทให้เหตุผลว่า ยังไม่มีบุตรเพศชาย หรือหญิงตามที่ต้องการ ซึ่งมีจำนวนมากกว่าเหตุผลอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ ความต้องการแรงงานจากบุตรเพิ่มขึ้น

ความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตร

ในประเทศไทยระบบเมียบ้านาญ การประกันสังคม การประกันแรงงาน และการประกันต่าง ๆ ไม่ดีพอ บุตรมักจะถูกมองว่าเป็นขุมกำลังของความมั่นคงสำหรับบิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่วัยชรา (Arnold, Fred and Pejaranonda 1977: 2) และในสังคมไทยก็เช่นเดียวกับประเทศด้อยพัฒนาทั่วไป เด็กมีประโยชน์ต่อครอบครัวหลายประการ เนื่องจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ในสังคมสมัยก่อน ผู้ที่อยู่ในวัยชรามีความคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัว ทั้งในด้านเศรษฐกิจและทางด้านจิตใจ คือความรักและความอบอุ่น (De Vos 1981: 1 อ้างจาก Simmons, 1961; Cowgill and Holmes, 1972) จากการศึกษาของ เฉลียว บุรีภักดิ์ (Chalio Buripakdi 1977: 6) พบว่าชนชั้นค้ำในเขตเมืองมีความต้องการที่จะพึ่งพาบุตรเมื่อเข้าสู่วัยชรา สูงกว่าชนชั้นกลางในเขตเมืองและในเขตชนบท และ พน (1977: 21) พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีความต้องการพึ่งพาอาศัยบุตรเมื่อเข้าสู่วัยชรา สูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชนชั้นกลางในเขตเมืองมีความต้องการที่จะพึ่งพาบุตรในด้านการเงินน้อยที่สุด เพราะว่ามี การออมทรัพย์และทำงานมีเงินเก็บไว้ สำหรับผู้ที่อยู่ในเขตชนบทต้องการที่จะพึ่งพาอาศัยสมาชิกในครอบครัวในเรื่องเศรษฐกิจและคาดหวังที่จะให้บุตรดูแลคนเมื่อเข้าสู่วัยชรา จากการศึกษาของนันทนีย์ ไชยสุต (2524: 91) พบว่าสตรีไทยในเขตชนบทกว่าร้อยละ 90 ต้องการมีบุตร 3-4 คน เพื่อเอาไว้เป็นที่พึ่งในยามแก่ชรา ลูกชายจะเอาไว้ทำมาหากิน ส่วนลูกสาวจะให้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านและดูแลเมื่อยามชราและเจ็บป่วย สำหรับสุภัตรา เพชรมณี (2522: 55-57) พบว่าประชากรในเขตกรุงเทพฯ และเขตเมืองมีความคาดหวังที่จะมีบุตรไว้เพื่อดูแลยามชราหรือดูแล เมื่อเจ็บป่วยมากกว่าความคาดหวังอื่น ๆ

รองลงมาได้แก่การมีบุตรไว้เพื่อความอบอุ่น เป็นเพื่อน ส่วนประชากรในเขตชนบทนั้นมีความคาดหวังที่จะมีบุตรไว้เพื่อความอบอุ่น เป็นเพื่อน รองลงมาได้แก่ การมีบุตรไว้เพื่อดูแลยามชราภาพ แต่มีประชากรในเขตกรุงเทพฯ จำนวนไม่น้อยที่ไม่คาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์จากบุตรเลย

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตร

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรที่ได้นำมาศึกษา ได้แก่ ปัจจัยทางด้านประชากรและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม ซึ่งมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้ประกอบในการศึกษาครั้งนี้มีดังนี้

ปัจจัยทางด้านประชากร

อายุ อายุของสตรีมีส่วนสัมพันธ์กับความคิดที่จะพึ่งพาอาศัยบุตร จากการศึกษาของ De Vos (1984: 16) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของบุตรในแง่ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อเข้าสู่วัยชราในประเทศฟิลิปปินส์ และได้ค้นพบว่า ในไต้หวัน สตรีที่มีอายุน้อยกว่า จะมีความคาดหวังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากบุตรมากกว่าสตรีที่มีอายุน้อยกว่า เพราะในสังคมสมัยใหม่ คนหนุ่มสาวมีโอกาสทำงานมากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยชรา สามารถได้รับเงินเดือนที่ดีกว่า และมีการออมทรัพย์ไว้เมื่อตนเอง เข้าสู่วัยชรา พีรสิทธิ์ คำนำวงศ์ และประเสริฐ รักไทยดี (2520: 114) พบว่า คู่สมรสที่มีบุตรเพียง 1-3 คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุน้อย และบุตรส่วนมากยังเล็กอยู่ สตรีส่วนใหญ่จึงตอบว่า บุตรของตนมิได้ช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ครอบครัว เสาวภา อธิระประทีป (2526: 46) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของบุตรกับการตัดสินใจมีบุตร พบว่า สตรีที่มีอายุน้อย (15-24 ปี) จะมองเห็นความสำคัญของบุตรทางด้านเศรษฐกิจน้อยที่สุด และค่อยเพิ่มขึ้นในกลุ่มสตรีที่มีอายุมากกว่า และมากที่สุดในกลุ่มสตรีที่อายุ 35-49 ปี

จำนวนบุตรที่มีชีวิต จากการศึกษาของพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (Pichit Pitaktesombati 1981: 152-154) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม ประชากรและเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พบว่า สตรีที่ต้องการพึ่งพาอาศัยบุตรเมื่อเข้าสู่วัยชรา จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่มีคิดที่จะพึ่งพาอาศัยบุตร โดยที่ผู้คิดจะพึ่งพาบุตร มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตโดยเฉลี่ย 4-7 คน กรรณิการ์ สุขเกษม (2525: 8) ศึกษาเกี่ยวกับขนาดครอบครัว ในอุดมคติของชาวชนบทไทย พบว่า ความคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากบุตรนั้น ได้รับอิทธิพลจากจำนวนบุตรที่มีชีวิตเท่านั้น ถ้าคู่สมรสมีบุตรมากเท่าไร ก็คาดหวังว่าจะได้รับความ

ช่วยเหลือจากบุตรมากเท่านั้น เสาวภา อีระประทีป (2526: 48) พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต 1 คน จะเห็นความสำคัญของคุณค่าของบุตรทางด้านเศรษฐกิจน้อยที่สุด สตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตเพิ่มขึ้น จะให้ความสำคัญแก่คุณค่าของบุตรทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น สุพัตรา เพชรภูมิ (2526: 31) พบว่า ผู้ที่คาดหวังจะได้รับประโยชน์จากบุตร มีแนวโน้มที่ต้องการบุตรจำนวนมากกว่าผู้ที่ไม่คาดหวัง

เพศของบุตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของสตรี ในการพึ่งพาอาศัยบุตร ในบางสังคมก็ต้องการพึ่งพาบุตรชายเมื่อวัยชรา และในบางสังคมก็ต้องการบุตรสาว หรือทั้งบุตรสาวบุตรชาย ในสังคมตะวันตก เห็นจำนวนไม่น้อยที่นิยมบุตรชายมากกว่าบุตรสาว การที่เป็นเช่นนี้มีคำอธิบายทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น บุตรชาย เป็นผู้สืบสกุลของครอบครัว และยังเป็นผู้ที่หารายได้คนสำคัญของครอบครัว และสำหรับบทบาทอันหลังมีบุตรชายยังจะช่วยดูแลครอบครัว เมื่อเขามีวุฒิภาวะพอที่จะทำงานทำได้ (พิชิต พิทักษ์วิฑูร สมบัติและวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ 2517: 18) Wu (1977: 26-30) พบว่า สตรีชาวไต้หวันส่วนมากต้องการที่จะมีบุตรสาวไว้เพื่อช่วยงานบ้าน งานในครอบครัว โดยเฉพาะคนที่อยู่ในชนบท จะต้องการมากกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง สำหรับอารมีบุตรชายนั้น สตรีส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ต้องการให้สืบสกุลของครอบครัว และเพื่อช่วยเหลือเมื่อคนเข้าสู่วัยชรา Bhatia (กรรณิการ์ สุขเกษม 2525: 6) อ้างจาก Bhatia 1978) พบว่า ผู้หญิงอินเดียส่วนใหญ่ รู้สึกว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีบุตรชายอย่างน้อยที่สุด 1 คน เพื่อสืบสกุล และให้ความช่วยเหลือเมื่อยามแก่ชรา Poffenberger (1968: 776) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคในการวางแผนครอบครัวในหมู่บ้านชาวอินเดีย พบว่า บิดา มารดา มีความต้องการให้บุตรชายดูแลช่วยเหลือคน เมื่อเข้าสู่วัยชรา และจากการศึกษาในประเทศไทย เฉลียว บุรีภักดี (Chalio Buripakdi 1977: 29) พบว่า ผู้ตอบส่วนมากต้องการมีบุตรสาวไว้เพื่อช่วยเหลืองานบ้าน งานในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท และชนชั้นต่ำในเขตเมือง ส่วนเหตุผลสำหรับมีบุตรสาวไว้เพื่อดูแลเมื่อยามแก่ชรา นั้นมีน้อย สำหรับความต้องการบุตรชาย ผู้ตอบส่วนใหญ่ร้อยละ 83 เห็นว่า การมีบุตรชายนั้นมีความสำคัญมาก และต้องการให้บุตรชายสืบสกุลของครอบครัว และผู้ที่อยู่ในเขตชนบทนั้นต้องการให้บุตรชายช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง นพวรรณ จงวิไลนาและจตุภา มณีสโหมุลย์ (2529: 71-73) ได้วิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า มารดาในเขตชนบท ร้อยละ 86.8 ต้องการพึ่งพาบุตรชายยามชรา และร้อยละ 94.4 ต้องการพึ่งพาบุตรสาวยามชรา สำหรับมารดาในเขตเมืองนั้น

ต้องการพึ่งพาบุตรชายและบุตรสาว ร้อยละ 65.3 และร้อยละ 73.1

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

อาชีพของสตรี อาชีพของสตรีมักจะมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในการพึ่งพาอาศัยบุตรจากการศึกษาของ เสาวภา อีระประทีป (2526: 49) พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญแก่คุณค่าของบุตรทางด้าน เศรษฐกิจ มากกว่าสตรีที่เป็นแม่บ้าน นพวรรณ จงวัฒนา และจุฑา มณีสโทธิกุล (2529: 61) พบว่า มารดาในเขตชนบทที่มีอาชีพ เกษตรกรรม เสมียน พนักงาน และช่างฝีมือ มีความเห็นว่า บุตรชายช่วยเหลืองานอาชีพได้ดีกว่า บุตรสาว ส่วนมารดาที่ประกอบอาชีพค้าขาย มีความเห็นในทางตรงข้าม สำหรับในเขตเมือง มารดาที่มีอาชีพ เกษตรกรรม มีความเห็นสอดคล้องกับมารดาที่มีอาชีพแบบเดียวกับมารดาในเขตชนบท แต่มารดาที่ทำธุรกิจส่วนตัว งาน เสมียน พนักงาน และงานฝีมือ มีความเห็นว่า บุตรสาวช่วยงาน อาชีพได้ดีกว่าบุตรชาย สำหรับมารดาที่ทำงานด้านวิชาชีพ ไม่ค่อยมุ่งหวังให้บุตรช่วยเหลืองานอาชีพเลย

การศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของสตรีในการพึ่งพาอาศัยบุตร สตรีที่ได้รับการศึกษาสูง จะมีประสพการณ์ในการเรียนรู้มากกว่า ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสำนึก ยึดมั่น และแนวความคิดเห็นต่าง ๆ De Vos (1984: 16) พบว่า สตรีทั้งในไต้หวันและฟิลิปปินส์ ที่มีการศึกษาคำ มีความคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากบุตรทางการเงินมากกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า และเสาวภา อีระประทีป (2526: 53-55) พบว่า สตรีที่ไม่มีการศึกษาจะให้ความสำคัญแก่คุณค่าของบุตรทางด้านเศรษฐกิจ มากกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัย หรือสูงกว่า

การเปิดรับสื่อสารมวลชน การเปิดรับสื่อสารมวลชน เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรืออ่านหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ จะทำให้บุคคลมีความทันสมัยยิ่งขึ้น Shing Yih (1977: 127) พบว่า ในไต้หวัน ระดับความทันสมัยของบุคคล มีความสัมพันธ์กับปริมาณการรับสื่อสารมวลชน และเนื้อหาของข่าวสาร บุคคลที่มีการเปิดรับสื่อมาก และได้รับเนื้อหาที่เหมาะสมและทันสมัย จะทำให้บุคคลมีความทันสมัยเพิ่มขึ้นในทางเดียวกัน Inkelas and Smith (1974: 174) ให้เหตุผลว่า อยากรู้ก็ตาม ผลกระทบของการเปิดรับข่าวสารนั้น อาจจะขึ้นอยู่กับความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจของบุคคลที่จะยอมรับข่าวสารนั้น จากการศึกษาของ De Vos (1984: 13) พบว่า สตรีทั้งในไต้หวัน และฟิลิปปินส์ ที่ดูโทรทัศน์และฟังวิทยุทุกวัน จะมีความคาดหวังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากบุตรน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรือเคยดูโทรทัศน์ และฟังวิทยุ แต่าน ๆ ครั้ง

แนวความคิดของวิทยานิพนธ์

การศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของสตรีไทย เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตรนั้น เท่าที่ทราบยังมีผู้ที่ศึกษาในเรื่องนี้ไม่มากนัก และเนื่องจากในปัจจุบันนี้ ประชากรในวัยสูงอายุของประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี สภาพเศรษฐกิจ สังคม ในครอบครัวปัจจุบันก็ปรับเปลี่ยนไป ทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งและประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการผู้สูงอายุก็ตั้งอยู่ในเมือง ทำให้ประชากรไทยส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชนบท ได้รับการบริการน้อยมาก และผู้สูงอายุส่วนมากก็ยังหวังพึ่งครอบครัวมากกว่า ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า สตรีไทยกลุ่มที่ศึกษานี้ ซึ่งต่อไปจะกลายเป็นผู้สูงอายุในภายหน้า จะได้รับการดูแลจากบุตรหรือไม่ และผลที่ได้จากการศึกษานี้ จะทำให้ทราบแนวความคิดของสตรีว่าบุตรจะเป็นที่พึ่งได้หรือไม่ และสตรีเหล่านี้มีความคิดที่จะพึ่งพาบุตรหรือไม่ หรือมีความคิดเห็นอย่างไร รวมทั้งได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับผลดีผลเสีย ของการมีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และการไม่มีบุตรเลย โดยมีสมมติฐานในการศึกษาดังนี้

สมมติฐานสำคัญ

สตรีในเขตชนบท และสตรีในเขตเมือง มีความคาดหวังเกี่ยวกับบุตรแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อย

1. สตรีที่มีอายุมาก จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่มีอายุน้อย
2. สตรีที่มีอายุแรกสมรสน้อย จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสมาก
3. สตรีที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย แยกกันอยู่ และหย่าร้าง จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตร สูงกว่าสตรีที่กำลังอยู่กับสามี
4. สตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตมาก จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตน้อย
5. สตรีที่มีเฉพาะบุตรสาว จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่มีเฉพาะบุตรชาย
6. สตรีที่มีอาชีพทางการเกษตร จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้มีอาชีพทางการเกษตร

012814

7. สตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำ จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาสูง
8. สตรีที่มีการเปิดรับสื่อสารมวลชนในระดับต่ำ จะมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรสูงกว่าสตรีที่มีการเปิดรับสื่อสารมวลชนในระดับสูง

ขอบเขตในการศึกษาและปัจจัยที่จะพิจารณาประกอบ

ในการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของสตรีไทยเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตรนี้ มุ่งศึกษาอยู่ 2 ประเด็นคือ

1. ศึกษาความคิดเห็นของสตรีไทยในเขตเมืองและเขตชนบทเกี่ยวกับ ผลดี ผลเสียของการมีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และการไม่มีบุตรเลย
2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของสตรีไทย ในเขตเมืองและเขตชนบทเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตร ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำมาพิจารณาประกอบมีดังนี้คือ
 - 2.1 ปัจจัยทางด้านประชากร ได้แก่ อายุ อายุแรกสมรส สถานภาพสมรส จำนวนบุตรที่มีชีวิต เพศของบุตร
 - 2.2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ อาชีพ การศึกษา และการเปิดรับสื่อสารมวลชน

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุของสตรี อายุแรกสมรสของสตรี สถานภาพสมรสของสตรี จำนวนบุตรที่มีชีวิต เพศของบุตร อาชีพของสตรี การศึกษาของสตรี การเปิดรับสื่อสารมวลชน
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคาดหวังของสตรีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ พึ่งพา ไม่พึ่งพา ไม่แน่ใจ ขึ้นอยู่กับบุตร
3. ตัวแปรคุม ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย แบ่งออกเป็น เขตเมือง และเขตชนบท

คำจำกัดความที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

1. ความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับบุตร หมายถึง ความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับ
ผลดี ผลเสีย ของการมีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และการไม่มี
บุตรเลย รวมทั้งความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับจำนวนบุตรซึ่งคิดว่ามี
มากและมีน้อย
2. ความคาดหวังของสตรีเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตร หมายถึง ความคิดของสตรี
ที่จะพึ่งพาอาศัยบุตรเมื่อเข้าสู่วัยชรา
3. จำนวนบุตรที่มีชีวิต หมายถึง จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรี
4. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุด
5. การเปิดรับสื่อสารมวลชน หมายถึง ดัชนีที่ใช้วัดการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน
เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ โดยให้เป็นคะแนนดังนี้
 - 0 หมายถึง ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์
 - 1 หมายถึง นาน ๆ ครั้ง
 - 2 หมายถึง บ่อยครั้ง
 - 3 หมายถึง ทุกวัน

นำคะแนนที่ได้มาจัดลำดับดังนี้

ระดับต่ำ หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง 0-3 หมายความว่า ผู้ที่ไม่เคย
อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์หรือเคยแต่นาน ๆ ครั้ง

ระดับปานกลาง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง 4-6 หมายความว่า ผู้ที่เคย
อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ บ่อยครั้ง

ระดับสูง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง 7-9 หมายความว่า ผู้ที่อ่าน
หนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ เกือบทุกวันหรือทุกวัน

ศูนย์วิทยุพุทธพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เค้าโครงวิทยานิพนธ์

การศึกษาในหัวข้อ "ความคาดหวังของสตรีไทยเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตร" แบ่งออกเป็น 5 บทคือ

- บทที่ 1 บทนำ ความสำคัญของปัญหา ทฤษฎีและแนวความคิดในการศึกษา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวความคิดที่สำคัญของวิทยานิพนธ์ ขอบเขตในการศึกษาและปัจจัยที่จะพิจารณาประกอบ คำจำกัดความที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ ประโยชน์ที่จะได้รับจากวิทยานิพนธ์
- บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัยและลักษณะโดยทั่วไปของข้อมูล
- บทที่ 3 ความคิดเห็นของสตรีเกี่ยวกับบุตร
- บทที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังของสตรีไทยเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตร
- บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากวิทยานิพนธ์

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบถึง ความคิดเห็นของสตรีไทยเกี่ยวกับบุตรในเรื่องผลดีผลเสีย ของการมีบุตร 4 คนขึ้นไป มีบุตร 2 คน และการไม่มีบุตรเลย และนอกจากนี้จะทำให้ทราบเกี่ยวกับความคาดหวังของสตรีไทยเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยบุตรด้วย หากผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แล้วก็จะทำให้รัฐบาลได้พิจารณากำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุต่อไป เช่น ถ้าหากสตรีส่วนใหญ่ยังมีความคาดหวังที่จะพึ่งพาอาศัยบุตร รัฐบาลควรจะมีนโยบายที่จะสนับสนุนและส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความแข็งแรงขึ้น เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น และสำหรับผู้ที่ไม่หวังพึ่งครอบครัวนั้น รัฐบาลควรจัดสวัสดิการทางสังคม เพื่อให้เพียงพอับความต้องการของผู้สูงอายุในอนาคต และนอกจากนี้ จะได้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในรายละเอียดต่อไป